

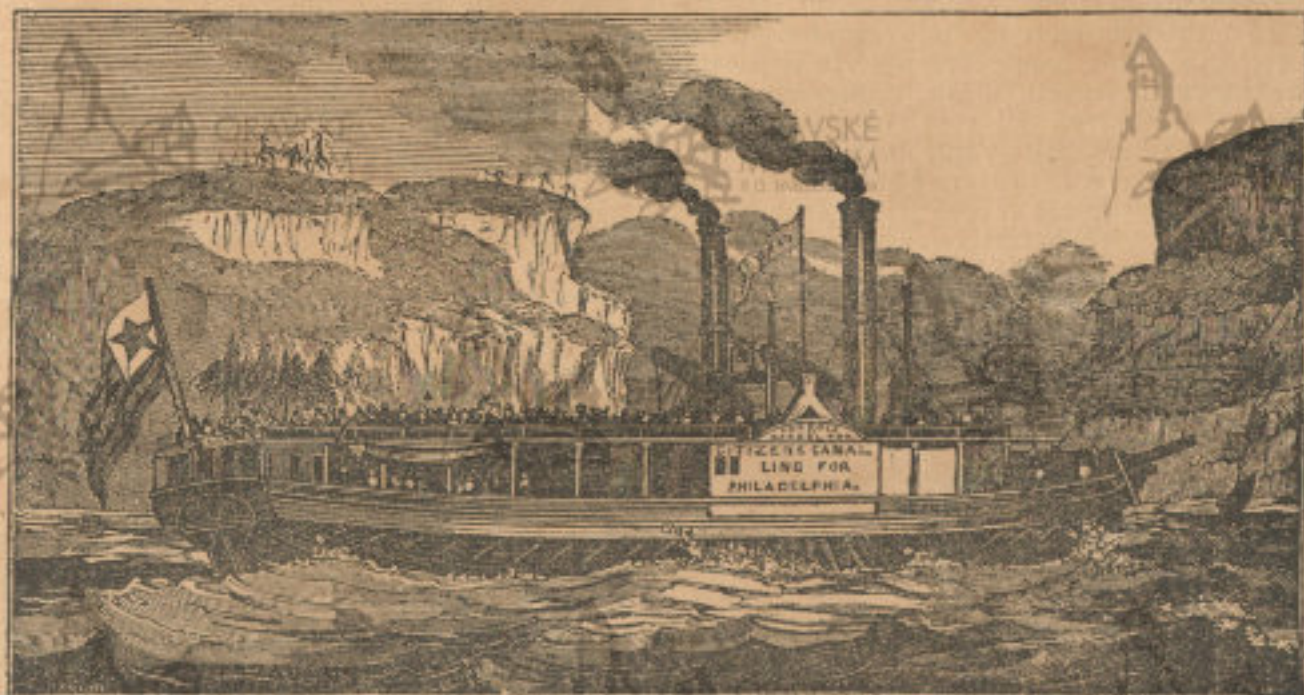
neplacíněšší spis obrázkový k rozšíření užitečných známostí
pro Čechy, Moravaný a Slováky.

Číslo 55.

Wyhází každou sobotu.

1854.

Párnj loď Americká.

Plavba na párnjch lodjch.

(Zrowné číslo 22 str. 173 a číslo 24 str. 186.)

Wynalezení párnjch strojů (mashin) uvedlo roz-
sáhlau změnu w řemesla a fabricky; průmysl a ob-
chod vzdvihly se ním na stupeň wšeho očekávání
vyšší, aniž posud udati lze, gahdyže prospěchů lidstvo
a weškeré jeho vzdělání; nidi nabude. Gako wše-
dy, třeba sebe lepší nowoty, byl nález tento z počátku
negem a nedůvěrou ale i posměchy přigat, a zagiště
bhlby již při porodu swém zaniknul, řady bylo usi-
lowých, dobro gebnau, třeba jen we vzdáleném
záswitu poznání bez ohledu na trátrozrakau posetitost
a předpogatau zistnost swěta s obětowaním gmění i
časů swého stihagjejch mužů nebylo, kteří se takotřa
proti vůli lidstva jeho dobrodincem stali. Gakož
za wynálezky, na obchod působej, vůbec tak máme
wsláště i za wynalezení, první užití a nevděči-
tější opravy párnjch strojů Angličanům co dělo-
wati. Dwišem je při španielský nadřobník (lebnj
kapitán) Blasco de Garay roku 1543 za panování
Karla V. we přislawnu barcelonském nčejm, lodj pa-
rau hnane podobným se prořákal; tento nález ale,
co tagemnost chowaný, se smrti jeho we hrob padnul.
První nauku o páře, co pohybnjci síle, podal u
wětegnost Papin, první s nj staušly učinil r. 1698
Samary. Sedmdesáte let minulo, než Watt a Boul-
ton stroje párowé poněkud dokonalist a tu prospěchu
wšelikagdy přáej obrátiti. Gak libě ale, že welmi

užitečné gnu, namáháním těchto mužů dokázáno by-
lo, počali wšimati si gich a kde možná wváběti ge.
Do uhelných dolů, se wšelikým gým lowkopným
pracem, se mlýnům, mincowánům, hutům, stauům,
papjrnám, tiskárnám, k přowarům a winopalnám
použito gich, ním rozlanlagi se již slniční kamenn,
nīm se mlátí, nīm se řezácky ženau; ony pomá-
haji lodě stauěti a zhoji na ně nalladati i z nich
sladati; ano ony ženau samy wozy a lodě.

Bernoulli byl první, gemuz něco takowého na-
padlo, domnjwage se wšak, že takowému hnání lodj
nezobolatelně překážky se přejí, ustaupil ode dalšjho
wymádnění swého zámyslu.

Angličan Jonathan Hull, méně učený, ale smé-
legši a podnikawější, wymohl si již r. 1736 wšfa-
du na koráb párau hnany. Wlastnjho gmění nemage,
spolehal se na podporu gímých; nedohledaw se již ale,
widel se nucena, práwo své pustiti. Zdálo se na to,
gahoby parološtwj zapomenuto bylo, ačto se mnozi
mysliwí mužowé báse ním po tichu objrati nepřestali,
až i konečně we zdárné skutečnosti se progewilo. Gin-
drich Bell, Glasgownan, stal se znowa jeho wyná-
lezem. Zběliti se o to s Fultonem, odebral se s
ním do spogenných ocej sewero-amerických, by tam, po-
vory naleznau, zámysl swój we skutek uweď. Uaštim
se ale dobrého prospěchu, nawrátil se do Škotska, kde

Prálíbychom pogeďnáním tímto, abyhom w našich
brahych fraginách bodně mnoho lásky ku prů-
myslu rozželi, zvláště an český řemeslník již i ve
swe brach řecí materié aspoň některé návedy k tomu
čisti může, jako o přípravování lnu, o tladectvích,
o zhotovení kamence we Krokli atd., a zvláště an již
i společnost ku povzbuzení průmyslu w Čechách zvláště
nj časopis pro české řemeslníky zamýšlí a co ne-
spíše vydati hodlá. Ano máme již i gístým zaslau-
žilým vlastencem technologii českou bezmála hotovou,
o nž se nadějeme, že w neblauhém čase, k nemále-
mu prospěchu průmyslu českého, na světlo vydána
bude.

(D o ř o n ě n í.)

Z těchto skutečných událostí, které nedají se zapíratí, snadno se dá nahlédnouti, že, kdyby předsudkem některých řemeslníků proti masinářství onen nářemeslnictví odhodlání kapitál takéž negativní státi se měl, jako onen v rolnictví váznauce, tentýž do jiných zemí by šel, kde taká negativita nepanuje. Negativita kapitálu na řemeslnictví a rolnictví odhodlaných by se též na kapitály obchodu rozšířila, cožby způsobilo stav bída, na nějž patitii strážno by bylo. My všichni více méně bez potraviny, bez paliva, bez statů bychom byli. Země přestala by žito vymozovati, rudné báň rudy dávatí, kovářny nástroji podávati, a tkalcovské stavy sušiti hotoviti. To však gest stav divochů, kteří tohoto trutosti snášejí, proto že gich počet menší gest, an gich bezohránný stav ge žtenciil na počtu. Kdy ale národ 20 millionů lidu prohlámsilým gebnáním kapital gínam odžene, tu gístočně hlad, mor, vnitrní válka, noční mordování, zlodějství a gíná bjda z tohoto nepřírozeného porušení zákonů božských a lidských následovati budou. Těch 20 millionů brzo by na jeden million se žtenciilo, a země by tisíciletý troš nazpět učinila. My všichni bychom bez práce taulali se, než naše tenosien málo by nás krmilo a statilo. Všichni bychom pracovati žadali, však práce tak by se nemnožila, aby nás užitečně zaneprazdňovala. My bychom všichni byli marnotratníci, kteří své bohatství prošířili, aniž bychom ve vlastní přibuzných našli, by se nad námi usírnuli, nás podporovali, řonj naše bjda by nesnesitelné vyšší dosla. Přítel, gegj gíme od sebe odehnali, totiž kapital, by více se nenawrátil. My bychom za kapitalem giti nemohli, anižby kapital s námi samomohli.

John Stapples Harriot, plukovník anglický, cestovatel po Persii a Indii, učinil důkladná zkoumání z ohledu podivného národu toho, genu Persiánů, jak vyšle položeno, přezdívaní Euli čili Kabuli, a w Asferbeidžanu Karachi. Eulů přeměně množství přebývá w Kurdistanu. Kormiekt Angličan, žijící u lékař perského kuziere Abbas Mirzy w Taurise, vypravuje, že kmen asferbeidžanský (Kurdistan), řečený Karachi čili Kauli, taulavý gest lid, združující se blíž měst, vesnic i jiných obývaných míst, a wedanci život na způsob taulavého národu nazwaného Hy čili Hyat. Mužové pasauce dobytek, pletau fossily, i gianté též neobdobytní zebračky, hádáním, zpěvem i tancem vyhledávají sobě obživu, provádějí nadto gestě premištrné kysle. W mnohých tragich Persie gsau též zlatníky i kováři. Ženský Tabulsté gsau wyadné, gegich oči obnivé, vlásy černé a dlouhé, rázy obličej krásné i jagimavé, i tauto roztomilostí i sibalstým střádením, kteréhož často užívají, sedce mnohého až cestovatele lástau namluví.

Perský básník Feth-Alli-Schah, důmyslný znalec dějepisu, mrawů i obyčejů národu svého, zdělil plukovníku Harriot hodnověrné zprávy, podle kterých král perský Bahram-gor roku 1400ho 4000 Eulů do Persie povolal. Mecnár tento, náramně miluge hubbu, i dříve wtečných zřetel umělců, wyslal posly do Kabulu (Kabyla), země ležící na seвероzápad od Hindustanu, aby wyzwali na dwůr jeho mnohé hubce z národu toho hubby milowného. Kabulové z Persie rozšířili se poznenáhla po Sirii a Egyptě, obdub nevyšpisse přišli do Europy, obdržewše proto názew Egypťanů (Sipties). Za tauto příčinou i sami Eulani twrdj, že gsau potomci oněch Egypťanů, kterj Panu Marii s Jezisse i Josefem i sobě přigmaniti nedteli, dolladagjce, že jim ustanoweno za polánj sedmileté tuláctwí, a dano privilegium na krádež: ano i ukazují listy, o kterých hodnověrnosti přj pochybowati nelze: w nich eulanskj náčelnjci wšewdomé gsau zwáni. Sami pak fuzjat a hrabat přiwlastňují sobě titule; co i náhrobky gich dokazují, n. p.: Anno Domini 1453 obiit nobilis comes Petrus de minore Egypto, in die Philippi et Jacobi Apostolorum. To gest: Roku Páne 1453 umřel urozený hrabě Petr z menšího Egypta na den Filipa a Jakuba Apostolůw.

W Beludžistanu, vlasti ležící na západ za řekau Indem, náležející nědy Persiánům, nachází se národ Eulů čili Eulů, nenávidějící práci, a častě páchagjce krádeže. Zwlastněj delagjce roty, zprawowané ob náčelnjku (wildeu) i nemagjce slála obydlj, wlekat se po fragi, seban wodjce medwědy a opice, wycvičené se wšeligatému žertownému křeplení. Osauce přišlo nestřdní a chlipní, w nižádné newcházegj manželské swazky. Prawjce býti se wyznawaci Mohammedowym, přenedbale wyslonáwají obrady této wjry, užívajce wšak zwlastnějho gazyka, lišjceho se od řeči okolnjho lidu. Zdá se, že slowo Euli zkrácením powstalo z názwu Eohar nebo Eohari, značjceho kováře neb kováře; plukovník Harriot wšlad ten nábyl od rojunného galéhoš Inda z Mekranu, řečeného Haksan, seznámiv se s ním we wychodoindickém městě Bombay.

Stowawše Eury beludžistansté s Eulů w Persii, wšladu gistně nagdeme podobnost mezi nimi co

do mrawů a powahy, obgewugjce nám patrné stegnost původu. Eulani pak, žijící na sewernj straně Khorasanu, obdrželi gméno Karasmarů. Ostatně pan Harriot dostatečně o tom nábyl přewšedenj, že Euli, Kauli i Karachi stegného užívají gazyka, nesrozumělého Persiánům, magjceho ale podobnanu s hindustanským podobu, tak, že w řeči eulanské právě každé třetí slowo gest indické.

W části pak Hindustanu, oblévané Gangesem, a řečené Malwa i Delan, w skutku nacházíme opowrženau kastu (třída lidj), náležející nědyš ku kmenu Kšatriasů čili Badrutů, kteréhož Rai i Beria řjtagi, w Bengalsku pak nazývají gi Kausar, a u Mohammedánů lidé této slowau Bazarary, totiž kyslíři.

Přj tento řečený Rai čili Beria we mnohém gest podobný ku Kaulům w Persii i lidem nazwaným Chingana w Sirii. I tyto newžívajce slásky obydlj, na sřím přebývají polk we staněch, kteréhož, táhnuce dále, nastádají na křty a wšly. Wšwé své nepáji, ale pohybujcí, newprawogjce se obyčejem indickým. Woli sobě náčelnjky, kterj s přjsejnými (Panchayat slowau) wšelité rozeprerownají. I w Kassemiru združj se u wšlitem počtu, též suad w Pendzabu znám gsauce. W poslednj pak Indii názvem Kurawerů, Kuru-Mena, Lambadi, Sukater Eulany wyznačují. Tito obývají w dhyšlách zwššj okolo 3, a žijí i zdhyšl okolo 500 neb 600 křewsch, z bambusowého dřewa wystawených. Giny odrodek indický Eulani slowe Kanoschi a Dombaru; tyto wtečnj gsau kyslíři, ukazujce hady rozličným kausťm wyučené, i žijí se také černolněžnictwím a hádáním. Eulanskj kmen, Paka-Rai nazwaný, po rowinách Indie se taulagjce, wšhledáwagjce sobě obživu honbau, rybářstwím a zebrotau, podobňají náčelnjstwu (předstawěným), kterj spory gegich rozluzují, i nařadenau kapej rozdělují. Eulani, kterýmž Indowé Bantaru řjtagi, wynilagi obratnostj a promyslem. Tippu Sahib pro wybornau toho lidu dhytost i ku krádežj zpřisobilost, učiniv z nich zwlastněj pluk, wyslal ge w noci do nepřátelského táboru, aby oficjřm loně a zawazadlo (patáji) odbjrali, děla hřebjky zabjgeli, užívage gich nadto gestě ku wšelitému wyzwědání.

Pan Harriot ne bez přjčiny se domýšl, že Eulani nepocházegj toliko z kasty řečené Kšatrias, anobřj že přigawše w rotu své powrbel wšlech druhých kast indických, zwlastněj delagj třjdu, wšbec opowrženau, což i přjloji, že sami i sobě wážnost nemají. Připomenauť gestě sluffj, že kmen eulanský nazwaný Rai, trogiho od Indů dostává gména; řjtagi gim podle gich zaměstňánj tuláci (Rai), tanečnjci (Beria), a kyslíři (Bazarar). Ženy tanečnjky (Beria) zwlastněj i přefrásnj provádí tanec. Raiowé pak promyslem předěj nad jiné indické roty.

Puškin, wtečnj básník ruský, slawa národu svého, romantický Eulani život obrat sobě za předmět wěššj přewyborné básně „Cyganů“. Též Seniaznin, slawný básník polský († 1807 r.), složil zpěwobru pod názvem „Cyganie“, w které pěfne gich života zpřisob opifuge. W německém pak gazyku půwobně napsaná i do češty řeči také přeložená zpěwobra pod názvem: „Preciosa“, s pěfnan hubbau ob Webra, eulanské žiwobytj žiwé na diwoble wystawuge.

(Přístav halský.)

Přístav halský ve hrabství Yorkém.

Sjednocená říše britanská sestává, jak všude známo, ze tří království, anglického, škotského a irského. Jednotlivá tato království rozdělují se ale, pro lepší a snadnější přehled při řízení země, na hrabství (shires), kteráž opět na několik fraginet, aneb okresů podělena bývají.

Jedno z hrabství těch jest York, ve kterémž znamenité město Hull leží, jehož přístav vyobrazený se čtenářům našeho časopisu podává. Město Hull, na řece řek Hule a Humbra vyhlášené, ne-

málo vyniká obchodem na všech stran rozšířeným, jakož i velikým počtem znamenitých fabrik (továren). Řeky výše gmenované usnadňují nad míru obchod, kterýž se vnitřními zeměmi anglickými se vede a kterýž městu tomu do roka storo 5 millionů liber sterl. přináší. Do fragin těch zaváží se ploviny ze zemí po-nad-baltických, jakož glau Prusy, Rusko, Švédsko, a zboží z Němce přivezené; se kterýmiž fraginami obchod jest znamenitý. Ve přístavu zveřejněn pládagi se od r. 1815 zboží z východní In-